WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)
z dnia 12 maja 2005 r. *

W sprawie C-112/03

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie Protokołu z dnia 3 czerwca 1971 r. dotyczącego wykładni przez Trybunał Sprawiedliwości Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez cour d'appel de Grenoble (Francja) postanowieniem z dnia 20 lutego 2003 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 13 marca 2003 r., w postępowaniu:

Société financière et industrielle du Peloux

przeciwko

Axa Belgium i in.,

Gerling Konzern Belgique SA,

Établissements Bernard Laiterie du Chatelard,

Calland Réalisations SARL,

* Język postępowania: francuski.

Josephowi Callandowi,

Maurice'owi Picardowi,

Abeille Assurances Cie,

Mutuelles du Mans SA,

SMABTP,

Axa Corporate Solutions Assurance SA,

Zurich International France SA,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: C.W.A. Timmermans, prezes izby, R. Silva de Lapuerta, J. Makarczyk, P. Kūris i J. Klučka (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: A. Tizzano,
sekretarz: K. Sztranc, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 27 października 2004 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu Axa Belgium i in. przez J. P. Castona i I. Scheideckera, avocats,

— w imieniu Gerling Konzern Belgique SA przez SCP HPMBC Rostain, société d'avocats,

— w imieniu Mutuelles du Mans SA przez C. Michela, avocat,

— w imieniu rządu francuskiego przez G. de Bergues'a i A. Bodard-Hermant, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez R. Caudwell, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez J. Stratford, barrister,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez A. M. Rouchaud-Joët, działającą w charakterze pełnomocnika,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 16 grudnia 2004 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 12 pkt 3 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, str. 32),

w brzmieniu nadanym Konwencją z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Dz.U. L 304, str. 1 oraz — tekst zmieniony — str. 77), Konwencją z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej (Dz.U. L 388, str. 1), Konwencją z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej (Dz.U. L 285, str. 1) oraz Konwencją z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki Austrii, Republiki Finlandii oraz Królestwa Szwecji (Dz.U. 1997, C 15, str. 1) (zwanej dalej „konwencją brukselską").

2 Wniosek ten został złożony w ramach toczącego się przed cour d'appel de Grenoble sporu co do właściwości sądu między spółką prawa francuskiego, Société financière et industrielle du Peloux, dawniej Plast'Europ SA (zwaną dalej „SFIP") a spółkami ubezpieczeniowymi: Axa Belgium, dawniej AXA Royale Belge SA (zwaną dalej „Axa Belgium"), Zurich Assurances SA (zwaną dalej „Zurich Assurances"), AIG Europe SA (zwaną dalej „AIG Europe"), Fortis Corporate Insurance SA (zwaną dalej „Fortis"), Gerling Konzern Belgique SA (zwaną dalej „Gerling"), Axa Corporate Solutions Assurance SA (zwaną dalej „Axa Corporate") oraz Zurich International France SA (zwaną dalej „Zurich International France") w przedmiocie możliwości powołania się na klauzulę dotyczącą jurysdykcji w ramach powództwa z tytułu gwarancji wytoczonego przez SFIP przeciwko jej współubezpieczycielom w ramach umowy grupowego ubezpieczenia.

Ramy prawne

3 Artykuł 7 konwencji brukselskiej, zawarty w tytule II rozdział 3 i odnoszący się do jurysdykcji w sprawach dotyczących ubezpieczenia przewiduje:

„W sprawach dotyczących ubezpieczenia jurysdykcję określa niniejszy rozdział [...]" [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej konwencji poniżej].

4 Artykuł 8 tej konwencji stanowi:

„Ubezpieczyciel mający miejsce zamieszkania na terytorium Umawiającego się Państwa może być pozwany:

1) przed sądy państwa, w którym ma miejsce zamieszkania,

lub

2) w innym Umawiającym się Państwie przed sąd, w którego okręgu ubezpieczający ma miejsca zamieszkania,

lub

3) jeżeli jest on współubezpieczycielem, przed sąd Umawiającego się Państwa, przed który został pozwany główny ubezpieczyciel.

[...]".

5 Artykuł 9 tej konwencji ma następujące brzmienie:

„W odniesieniu do ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej [...] ubezpieczyciel może być ponadto pozwany przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę".

6 Zgodnie z art. 10 konwencji brukselskiej:

„W odniesieniu do ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyciel może być również pozwany przed sąd, w którym zawisło powództwo poszkodowanego przeciwko ubezpieczonemu, o ile jest to dopuszczalne przez prawo tego sądu.

[...]".

7 Artykuł 11 tej konwencji przewiduje:

„Z zastrzeżeniem postanowień artykułu 10 ustęp 3 ubezpieczyciel może pozywać tylko przed sądy Umawiającego się Państwa, na którego terytorium pozwany ma miejsce zamieszkania, bez względu na to, czy jest on ubezpieczającym, ubezpieczonym czy też uposażonym z tytułu ubezpieczenia.

[...]".

8 Artykuł 12 tej samej konwencji stanowi:

„Od postanowień niniejszego rozdziału można odstąpić na podstawie umowy tylko wówczas:

[...]

2) jeżeli przyznaje ona ubezpieczającemu, ubezpieczonemu lub uposażonemu z tytułu ubezpieczenia uprawnienie do występowania przed sądy inne niż wymienione w niniejszym rozdziale, lub

3) jeżeli została ona zawarta między ubezpieczającym a ubezpieczycielem, którzy w chwili zawarcia umowy mają miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w tym samym Umawiającym się Państwie, celem uzasadnienia jurysdykcji sądów tego państwa także wówczas, gdy zdarzenie wywołujące szkodę nastąpiło za granicą, chyba że taka umowa nie jest dopuszczalna według prawa tego państwa [...]

[...]".

9 Zgodnie z art. 17 konwencji brukselskiej zawartym w tytule II rozdział 6, którego przedmiotem jest umowa dotycząca jurysdykcji:

„Jeżeli strony, z których przynajmniej jedna ma miejsce zamieszkania na terytorium Umawiającego się Państwa, uzgodniły, że sąd lub sądy Umawiającego się Państwa powinny rozstrzygać spór już wynikły albo mogący wyniknąć z określonego stosunku prawnego, to sąd lub sądy tego państwa mają jurysdykcję wyłączną. Taka umowa dotycząca jurysdykcji musi być zawarta:

a) w formie pisemnej lub ustnej potwierdzonej na piśmie,

lub

b) w formie, która odpowiada praktyce przyjętej między stronami,

[...]

[...]

Umowy dotyczące jurysdykcji [...] nie wywołują skutku prawnego, jeżeli są sprzeczne z przepisami artykuł[u] 12 [...].

[...]".

Postępowanie przed sądem krajowym i pytanie prejudycjalne

10 Calland Réalisations SARL (zwana dalej „Calland"), ubezpieczona w towarzystwie ubezpieczeniowym prawa francuskiego, Abeille Assurances Cie (zwanym dalej „Abeille"), podjęła się w 1990 r. budowy jednostki produkcyjnej serów dla spółki prawa francuskiego, Établissements Bernard Laiterie du Chatelard (zwanej dalej „Laiterie du Chatelard"), wykonując wszystkie prace budowlane przy użyciu płyt wyprodukowanych przez SFIP.

11 Opinia eksperta sporządzona na zlecenie Laiterie du Chatelard wykazała istnienie wad konstrukcyjnych oraz wad produkcyjnych tych płyt, które czyniły te lokale nieprzydatnymi z punktu widzenia ich przeznaczenia. Koszt prac w celu przywrócenia do stanu zgodnego z przeznaczeniem został oszacowany na kwotę około 610 000 EUR.

12 W chwili wykonywania tych prac SFIP była ubezpieczona u kilku ubezpieczycieli francuskich pierwszego i drugiego stopnia. Jako filia Recticel SA (zwanej dalej „Recticel"), spółki prawa belgijskiego, była ona także ubezpieczona u kilku belgijskich ubezpieczycieli drugiego stopnia w ramach umowy ubezpieczenia grupowego zawartej przez Recticel oraz obejmującej również SFIP na podstawie aneksu z dnia 8 lipca 1988 r. ze skutkiem wstecznym od dnia 7 czerwca 1988 r., tj. daty wstąpienia tej spółki do grupy Recticel. Rozdział VIII art. K tej umowy stanowi, że „w przypadku sporów z tytułu niniejszej umowy Towarzystwo podda się właściwości sądów siedziby zawierającego umowę". Sąd odsyłający twierdzi, że klauzula ta nie została w sposób wyraźny narzucona przez ubezpieczyciela.

13 Pismami z dnia 1 i 12 marca 2001 r. Laiterie du Chatelard wystąpiła do tribunal de grande instance de Bourgoin-Jallieu (Francja) z żądaniem naprawienia szkody przeciwko następującym spółkom:

— Calland, wobec której toczyło się pozasądowe postępowanie likwidacyjne i która została ponownie pozwana w osobie jej dwóch zarządców J. Callanda i M. Picarda,

— Abeille, ubezpieczycielowi Calland,

— SFIP,

— SMABTP, ubezpieczycielowi z tytułu odpowiedzialności zawodowej SFIP,

— AXA Global Risks SA (zwanej dalej „AXA Global Risks"), ubezpieczycielowi SFIP od różnego rodzaju ryzyka,

— Zurich International, ubezpieczycielowi SFIP od różnego rodzaju ryzyka.

14 W dniu 5 czerwca 2001 r. ta ostatnia przypozwała jej ubezpieczycieli francuskich drugiego stopnia, tj. Zurich International France i Axa Corporate, która wstąpiła w prawa AXA Global Risks.

15 W dniu 21 czerwca 2001 r. SFIP, na podstawie art. 10 akapit pierwszy konwencji brukselskiej, przypozwała jej belgijskich ubezpieczycieli drugiego stopnia, współubezpieczycieli w ramach umowy ubezpieczenia grupowego, tj. Axa Belgium, Zurich Assurances, AIG, Fortis oraz Gerling (zwanych dalej „współubezpieczycielami belgijskimi").

16 Współubezpieczyciele belgijscy podnieśli zarzut braku właściwości miejscowej tribunal de grande instance de Bourgoin-Jallieu, powołując się na klauzulę dotyczącą jurysdykcji zawartą w umowie ubezpieczenia grupowego.

17 Tribunal de grande instance de Bourgoin-Jallieu przy zastosowaniu rozdziału VII, art. K umowy mocą orzeczenia z dnia 13 września 2002 r. nakazał SFIP zwrócić się

do tribunal de première instance de Bruxelles (Belgia), sądu siedziby Recticel będącej stroną umowy ubezpieczenia grupowego, o wydanie orzeczenia w przedmiocie żądań wobec współubezpieczycieli belgijskich.

18 W dniu 27 września 2002 r. SFIP zakwestionowała właściwość sądu przed cour d'appel de Grenoble.

19 SFIP utrzymywała przed tym sądem, że ubezpieczyciel nie może powołać się na klauzulę o właściwości sądu, której podstawą jest art. 12 pkt 3 konwencji brukselskiej, wobec uposażonego z tytułu ubezpieczenia, który nie zawarł w sposób wyraźny umowy ubezpieczenia z taką klauzulą. Laiterie du Chatelard oraz SMABTP przyłączyły się do argumentacji przedstawionej przez SFIP.

20 W takich okolicznościach cour d'appel de Grenoble postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem:

„Czy ubezpieczony uposażony z tytułu umowy ubezpieczenia, która została zawarta na jego rachunek między ubezpieczającym (zawierającym ubezpieczenie) a ubezpieczycielem, którzy mają swoje miejsce zamieszkania w tym samym państwie członkowskim, jest związany klauzulą dotyczącą jurysdykcji sądów tego państwa członkowskiego, w sytuacji gdy nie wyraził on osobiście zgody na tę klauzulę, kiedy szkoda powstała w innym państwie członkowskim oraz kiedy wystąpił on z powództwem przed sąd tego państwa członkowskiego przeciwko ubezpieczycielom z siedzibą w tym państwie?".

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

21 Przez swoje pytanie sąd krajowy zmierza zasadniczo do ustalenia, czy klauzula dotycząca jurysdykcji, zastrzeżona zgodnie z art. 12 pkt 3 konwencji brukselskiej w umowie ubezpieczenia zawartej między ubezpieczającym a ubezpieczycielem jest skuteczna wobec ubezpieczonego, uposażonego z tytułu tej umowy, który nie udzielił wyraźnej zgody na taką klauzulę oraz ma swoje miejsce zamieszkania w innym umawiającym się państwie niż państwo ubezpieczającego i ubezpieczyciela.

Uwagi przedłożone Trybunałowi

22 Współubezpieczyciele belgijscy oraz rząd Zjednoczonego Królestwa odsyłają do wyroku z dnia 14 lipca 1983 r. w sprawie 201/82 Gerling i in., Rec. str. 2503, w którym Trybunał orzekł, że w przypadku umowy ubezpieczenia między ubezpieczycielem i ubezpieczającym, zawartej przez tego ostatniego zarówno dla niego samego, jak i na korzyść osób trzecich w stosunku do tej umowy oraz zawierającej klauzulę o jurysdykcji odnoszącą się do potencjalnych sporów wszczynanych przez te osoby trzecie, osoby te mogą powołać się na tę klauzulę, nawet jeśli nie udzieliły na nią wyraźnej zgody, zakładając, że został spełniony wymóg formy pisemnej przewidziany w art. 17 konwencji brukselskiej odnośnie do stosunków między ubezpieczycielem a ubezpieczającym oraz że została w tym względzie wyrażona jednoznaczna zgoda ubezpieczyciela. W pkt 18 tego wyroku Trybunał orzekł, że konwencja ta wyraźnie przewidziała możliwość zastrzeżenia klauzul dotyczących jurysdykcji nie tylko na korzyść ubezpieczającego, strony umowy, lecz także na korzyść ubezpieczonego i uposażonego z tytułu ubezpieczenia, którzy z założenia nie są stronami umowy, w sytuacji gdy nie są tożsami z ubezpieczającym, i którzy mogą być nawet nieznani w chwili zawarcia umowy. Współubezpieczyciele belgijscy wywodzą z tego wyroku, że Trybunał już dopuścił możliwość powołania się na klauzulę dotyczącą jurysdykcji wobec ubezpieczonego, uposażonego z tytułu ubezpieczenia bez konieczności spełniania przez niego wymogów z art. 17 konwencji brukselskiej.

23 Komisja uważa natomiast, że ubezpieczony uposażony z tytułu ubezpieczenia jest objęty umową ubezpieczenia, ale nie jest związany klauzulą dotyczącą jurysdykcji z uwagi na fakt automatycznej i bezwzględnej ochrony przysługującej każdej „stronie słabszej". Z orzecznictwa Trybunału wynika, że uposażony z tytułu ubezpieczenia, który nie podpisał umowy zawartej na rachunek osoby trzeciej, może się powołać na klauzulę dotyczącą jurysdykcji choć a contrario, nie ma możliwości by klauzula ta mogła zostać powołana wobec niego. Co więcej, Komisja zauważa, że art. 12 pkt 2 konwencji brukselskiej, o którym mowa w powołanym powyżej wyroku w sprawie Gerling i in., wymienia w sposób wyraźny przypadek ubezpieczonego uposażonego z tytułu ubezpieczenia oraz że wspomniane tam klauzule dotyczące jurysdykcji mają charakter fakultatywny, wyłącznie na korzyść „strony słabszej". W konsekwencji ubezpieczony oraz beneficjent byliby włączeni do listy podmiotów, którzy mogliby zawrzeć lub powołać się na tę klauzulę. Jednakże art. 12 pkt 3 konwencji brukselskiej zezwala na klauzulę dotyczącą jurysdykcji posiadającej bez wątpienia charakter wyłączający, która nie wymienia uposażonych trzecich i stąd nie mogłaby być powołana względem tych ostatnich.

24 Współubezpieczyciele belgijscy oraz rząd Zjednoczonego Królestwa twierdzą, że zgodna z art. 12 pkt 3 konwencji brukselskiej klauzula dotycząca jurysdykcji została zastrzeżona na wniosek ubezpieczonego oraz że w konsekwencji nie można powoływać się na zasadę ochrony ubezpieczonego, „strony słabszej" umowy. Zdaniem ogółu współubezpieczycieli właściwe dla umowy zarzuty, które ubezpieczyciel może podnieść względem ubezpieczającego, można także podnieść względem ubezpieczonego uposażonego z tytułu ubezpieczenia, który ma zawsze możliwość odrzucenia klauzuli zawartej na jego korzyść, skoro nie odpowiadają mu niedogodności z nią związane. W przypadku sporu przed sądem krajowym ubezpieczony uposażony z tytułu ubezpieczenia powoływał względem ubezpieczycieli prawa wynikające z „całości umowy", których część stanowi przedmiotowa klauzula dotycząca jurysdykcji, i nie może podnosić okoliczności, że jest całkowicie samodzielnym francuskim ubezpieczonym, ponieważ jest on w ramach umowy ubezpieczenia grupowego całkowicie i bezpośrednio zależny od Recticel, jeśli chodzi o zarządzanie polisami ubezpieczeniowymi i szkodami.

25 Podążając tym samym rozumowaniem, belgijscy współubezpieczyciele odsyłają do wyroku z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie C-256/00 Besix, Rec. str. I-1699, oraz

uważają, że konwencja brukselska powinna zapewnić stronom przewidywalność i bezpieczeństwo w ich stosunkach prawnych oraz uniknięcie, jak dalece jest to możliwe, mnogości jurysdykcji odnośnie do tej samej umowy, aby zapobiec ryzyku sprzeczności orzeczeń oraz ułatwić uznawanie i wykonywanie orzeczeń sądowych poza granicami państwa, w którym zostały one wydane.

26 Rządy francuski i Zjednoczonego Królestwa popierają ten argument i dodają, że należałoby przyznać znaczenie swobodnie wyrażonej woli stron oraz pewności prawa w dziedzinie ubezpieczeń. W istocie przy tego rodzaju umowie ubezpieczenia, która obejmuje różne spółki tej samej grupy w kilku państwach, należałoby przewidzieć, że różne spory mogące powstać przy stosowaniu tej umowy będą podlegać temu samemu sądowi. Taka interpretacja konwencji brukselskiej pozwoliłaby w ten sposób na zagwarantowanie jednolitości wykładni umowy ubezpieczenia, uniknięcie ewentualnego współistnienia sprzecznych decyzji, jak również mnogości sporów. Wykładnia ta doprowadziłaby zatem do urzeczywistnienia europejskiego rynku ubezpieczeń.

27 Komisja podnosi także, że niemożliwość powołania względem ubezpieczonego klauzul dotyczących jurysdykcji jest w stanie spowodować pewien brak przewidywalności po stronie towarzystw ubezpieczeniowych, które mogą być w ten sposób pozywane przed sądami, których nie są w stanie przewidzieć. Jednakże należy przyznać, że ustawodawca wspólnotowy wolał położyć akcent na cel, jakim jest ochrona ubezpieczonych.

Odpowiedź Trybunału

28 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że konwencję brukselską winno się interpretować przy jednoczesnym uwzględnieniu właściwego jej systemu i celów

oraz jej związku z traktatem WE (zob. wyrok z dnia 6 października 1976 r. w sprawie 12/76 Tessili, Rec. str. 1473, pkt 9).

29 W tym względzie konwencja brukselska ustanawia w tytule II rozdział 3 autonomiczny system podziału kompetencji sądowych w sprawach dotyczących ubezpieczeń. Artykuły 8–10 tej konwencji przewidują w szczególności, że ubezpieczyciel mający miejsce zamieszkania na terytorium umawiającego się państwa może być pozywany przed sądy umawiającego się państwa, w którym ma on swoje miejsce zamieszkania, przed sąd miejsca zamieszkania ubezpieczającego, przed sąd miejsca, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę, jeśli chodzi o ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej, jak również przed sąd, w którym zawisło powództwo poszkodowanego przeciwko ubezpieczonemu, o ile jest to dopuszczalne przez prawo tego sądu. Ponadto art. 11 tej samej konwencji stanowi, że ubezpieczyciel może pozywać tylko przed sądy umawiającego się państwa, na którego terytorium pozwany ma miejsce zamieszkania, bez względu na to, czy jest on ubezpieczającym, ubezpieczonym, czy też uposażonym z tytułu ubezpieczenia.

30 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem z analizy przepisów tego rozdziału, dokonanej w świetle prac przygotowawczych poprzedzających ich przejęcie, wynika, że oferując ubezpieczonemu znacznie szerszy wybór jurysdykcji w porównaniu z tym, którym dysponuje ubezpieczyciel, oraz wyłączając jakąkolwiek możliwość klauzuli dotyczącej jurysdykcji na korzyść tego ostatniego, przepisy te są odzwierciedleniem troski, jaką jest ochrona ubezpieczonego, podmiotu ekonomicznie słabszego, któremu z reguły przedstawia się umowę już sformułowaną, której szczegóły nie podlegają negocjacji (zob. ww. wyrok w sprawie Gerling i in., pkt 17 oraz wyrok z dnia 13 lipca 2000 r. w sprawie C-412/98 Group Josi, Rec. str. I-5925, pkt 64).

31 W sprawach dotyczących ubezpieczeń cel ochrony osoby ekonomicznie słabszej jest również zagwarantowany przez ograniczenie autonomii stron odnośnie do klauzuli dotyczącej jurysdykcji. Zatem art. 12 konwencji brukselskiej wymienia w sposób

wyczerpujący przypadki, w których strony mogą odstąpić od zasad ustanowionych w tytule II rozdział 3 tej konwencji. Tym bardziej, na podstawie art. 17 akapit czwarty konwencji, umowy dotyczące jurysdykcji nie wywołują skutku prawnego, jeżeli są sprzeczne z przepisami art. 12. Z tych przepisów wynika, że konwencja ta ustanawia system, w którym odstępstwa od zasad dotyczących jurysdykcji w sprawach dotyczących ubezpieczeń należy interpretować w sposób zwężający.

32 W szczególności art. 12 pkt 3 konwencji brukselskiej pozwala ubezpieczającemu oraz ubezpieczycielowi mającym w chwili zawarcia umowy swoje miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w tym samym umawiającym się państwie na wybór jurysdykcji sądów tego państwa, chyba że prawo tego państwa na to nie zezwala, nawet gdy zdarzenie wywołujące szkodę nastąpiło za granicą. Taka klauzula jest dopuszczalna na podstawie konwencji brukselskiej, ponieważ nie jest ona w stanie pozbawić ubezpieczającego, strony słabszej, odpowiedniej ochrony. W istocie, jak podkreśla rzecznik generalny w pkt 61 swojej opinii, jeśli nawet w tym przypadku ubezpieczający utraci możliwość wystąpienia do sądu miejsca, w którym wystąpiło zdarzenie wywołujące szkodę, jest on nadal w stanie wystąpić z powództwem przed sądem jego miejsca zamieszkania.

33 W ten sposób zasada autonomii stron pozwala ubezpieczającemu, słabszej stronie umowy, na rezygnację z jednej z dwóch form ochrony przyznanej przez konwencję brukselską. Jednakże z uwagi na bezwzględny charakter celu ochrony podmiotu ekonomicznie słabszego autonomia ta nie rozciąga się aż do możliwości rezygnacji powołanego ubezpieczającego z jurysdykcji sądu jego miejsca zamieszkania. W istocie, jako strona słabsza, nie powinien on czuć się zniechęcony do zwrócenia się do sądu przez przeświadczenie o obowiązku wytoczenia powództwa przed sądy państwa, na terytorium którego jego współkontrahent ma swoje miejsce zamieszkania (zob. podobnie, w przypadku konsumenta, wyrok z dnia 20 stycznia 2005 r. w sprawie C-464/01 Gruber, Zb.Orz. str. I-439, pkt 34).

34 To właśnie w świetle tych rozważań należy ustalić, czy klauzula dotycząca jurysdykcji zawarta, zgodnie z art. 12 pkt 3 konwencji brukselskiej, między ubezpieczającym a ubezpieczycielem może zostać powołana względem ubezpieczonego uposażonego z tytułu ubezpieczenia, który ma swoje miejsce zamieszkania w innym umawiającym się państwie, innym niż państwo ubezpieczającego czy ubezpieczyciela.

35 Konwencja brukselska, a zwłaszcza jej art. 12 pkt 3 nie dostarczają żadnych szczegółów odnośnie do skutków prawnych takiej klauzuli dotyczącej jurysdykcji dla ubezpieczonego czy też uposażonego z tytułu umowy ubezpieczenia. Wykładnia literalna postanowień tej konwencji nie pozwala zatem na ustalenie, czy oraz, w danym przypadku, pod jakimi warunkami klauzula ta może zostać powołana przez ubezpieczyciela względem ubezpieczonego uposażonego z tytułu ubezpieczenia, kiedy ma on miejsce zamieszkania w państwie członkowskim innym niż państwo ubezpieczającego lub ubezpieczyciela.

36 W tych warunkach, jak wynika to również z pkt 28 niniejszego wyroku, do Trybunału należy dokonanie wykładni postanowień konwencji brukselskiej, z uwzględnieniem systemu oraz ogólnych celów tej konwencji.

37 W tym względzie należy przypomnieć, że uposażony ubezpieczony, podobnie jak ubezpieczający, podlega ochronie na podstawie konwencji brukselskiej jako podmiot ekonomicznie słabszy w rozumieniu powołanego wyżej wyroku w sprawie Gerling i in.

38 W konsekwencji możliwość powołania się wobec ubezpieczonego uposażonego z tytułu ubezpieczenia na klauzulę dotyczącą jurysdykcji na podstawie art. 12 pkt 3 tej konwencji jest dopuszczalna, jeśli nie narusza to celu ochrony podmiotu słabszego ekonomicznie.

39 Tak więc możność powołania się na taką klauzulę, jak również podkreśla to rzecznik generalny w pkt 62 i 67 swojej opinii, pociągałaby za sobą poważne konsekwencje dla ubezpieczonego uposażonego z tytułu ubezpieczenia, który nie zawarł takiej klauzuli oraz który ma miejsce zamieszkania w innym umawiającym się państwie. Z jednej strony pozbawiałaby ona tego ubezpieczonego możliwości zwrócenia się do sądu miejsca wystąpienia szkody, jak również wytoczenia powództwa przed sąd jego miejsca zamieszkania przez nałożenie obowiązku wyboru sądu miejsca zamieszkania ubezpieczyciela przy dochodzeniu praw przeciwko temu ostatniemu. Z drugiej strony pozwalałaby takiemu ubezpieczycielowi na wystąpienie do sądu jego miejsca zamieszkania w przypadku powództw przeciwko ubezpieczonemu uposażonemu z tytułu ubezpieczenia.

40 Taka wykładnia doprowadziłaby do zaakceptowania umowy dotyczącej jurysdykcji na korzyść ubezpieczyciela oraz stanowiłaby naruszenie celu jakim jest ochrona podmiotu ekonomicznie najsłabszego, w niniejszym przypadku ubezpieczonego uposażonego z tytułu ubezpieczenia, który powinien dysponować możliwością wytoczenia powództwa oraz obrony w sądzie jego miejsca zamieszkania.

41 W celu wzmocnienia tej usankcjonowanej już w pkt 17 powołanego powyżej wyroku w sprawie Gerling i in. ochrony ubezpieczonego uposażonego z tytułu ubezpieczenia, podmiotu ekonomicznie słabszego, art. 9 ust. 1 lit. b) rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2001 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, str. 1) został sformułowany w taki sposób, że wyraźnie pozwala ubezpieczonemu lub uposażonemu z tytułu umowy ubezpieczenia pozywać ubezpieczyciela przed sąd miejsca zamieszkania tych pierwszych, podczas gdy art. 8 akapit pierwszy pkt 2 konwencji brukselskiej przewiduje jedynie właściwość sądu miejsca zamieszkania ubezpieczającego bez określenia, czy ubezpieczyciel może czy nie być pozywany przed sąd miejsca zamieszkania ubezpieczonego lub uposażonego z tytułu ubezpieczenia.

42 Ponadto powołany powyżej wyrok w sprawie Gerling i in., w przeciwieństwie do twierdzeń współubezpieczycieli belgijskich oraz rządu Zjednoczonego Królestwa, nie

może zostać powołany na poparcie tezy, zgodnie z którą klauzula dotycząca jurysdykcji może zostać powołana wobec ubezpieczonego, ponieważ, po pierwsze, w wyroku tym przedmiotem była klauzula dotycząca jurysdykcji na podstawie art. 12 pkt 2 konwencji brukselskiej, który wyraźnie zezwala stronom umowy na zawarcie klauzuli dotyczącej jurysdykcji nie wyłącznej, lecz fakultatywnej na korzyść wyłącznie ubezpieczającego, ubezpieczonego lub uposażonego oraz, po drugie, ponieważ w tym samym wyroku Trybunał wypowiedział się wyłącznie co do powołania tej klauzuli przez osobę trzecią, ubezpieczonego uposażonego z tytułu ubezpieczenia, względem ubezpieczyciela a nie co do możności powołania jej przez ubezpieczyciela względem tej osoby trzeciej. Jak podnosi rzecznik generalny w pkt 52 swojej opinii, możliwość powołania przez ubezpieczonego uposażonego z tytułu umowy ubezpieczenia tej klauzuli wobec ubezpieczyciela nie może wyrządzić jemu szkody, lecz, wręcz przeciwnie, zmierza do zwiększenia ochrony podmiotu ekonomicznie słabszego poprzez dodanie kolejnej jurysdykcji do jurysdykcji przewidzianych przez konwencję brukselską w sprawach dotyczących ubezpieczeń.

43 Z powyższego wynika, iż należy odpowiedzieć na postawione pytanie, że klauzula dotycząca jurysdykcji zawarta zgodnie z art. 12 pkt 3 konwencji brukselskiej nie może zostać powołana wobec ubezpieczonego uposażonego z tytułu umowy ubezpieczenia, który nie zezwolił wyraźnie na tę klauzulę i który ma miejsce zamieszkania w umawiającym się państwie innym niż państwo ubezpieczającego czy ubezpieczyciela.

W przedmiocie kosztów

44 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

Klauzula dotycząca jurysdykcji zawarta zgodnie z art. 12 pkt 3 Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, w brzmieniu nadanym Konwencją z dnia 9 października 1978 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Konwencją z dnia 25 października 1982 r. w sprawie przystąpienia Republiki Greckiej, Konwencją z dnia 26 maja 1989 r. w sprawie przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej oraz Konwencją z dnia 29 listopada 1996 r. w sprawie przystąpienia Republiki Austrii, Republiki Finlandii oraz Królestwa Szwecji, nie może zostać powołana wobec ubezpieczonego uposażonego z tytułu umowy ubezpieczenia, który wyraźnie nie udzielił zgody na tę klauzulę i który ma miejsce zamieszkania w umawiającym się państwie innym niż państwo ubezpieczającego czy ubezpieczyciela.

Podpisy